

Gandesa i l'Orde del Temple

JOSEP GIRONÈS
DESCARREGA
Escriptor

A la nostra geografia, algunes urbs han crescut en base a la seva situació geogràfica, ja sigui a l'interior o a la costa, per dedicar-se al comerç, al turisme o a la indústria. Tal com passa amb altres destacades ciutats, la situació estratègica de Gandesa està fora de tota discussió, ja que el nucli poblat queda a l'encreuament de camins que condueixen a llocs prou importants. Cap a l'oest es fa cap a Aragó, cap al sud a la costa mediterrània i a Castelló, cap a l'est queden Tarragona i Barcelona, en tant que al nord es troba Lleida.

Aquest emplaçament motivà els ibers a quedar-s'hi, quan els ilerconvons s'establiren a la zona des d'on controlaven les vies de comunicació d'aquell temps i, per extensió, el trànsit de persones, animals i mercaderies. Fruit de la seva presència és el poblat ibèric de Coll del Moro, amb una important necròpolis i una gran torre bastida amb pedra que imposava respecte.

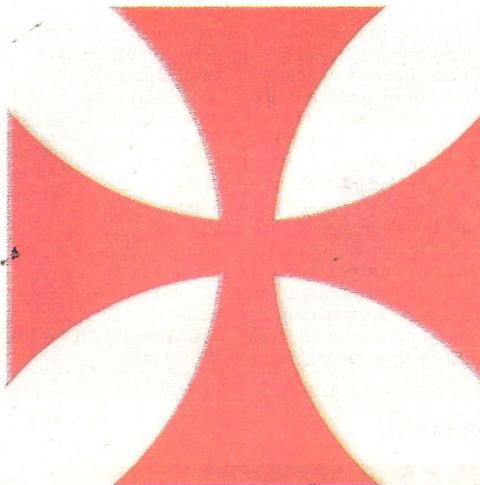
Els cartaginesos, els romans, els gots i els àrabs també es van fer notar quan ocuparen la zona, per bé que fou a partir de la conquesta cristiana quan Gandesa començà a adquirir la projecció que, amb pas del temps,

la portà a ser capital de Partit Judicial i, ja més modernament, capital de comarca.

Prèviament, Gandesa, juntament amb altres poblaments, quedà sota la jurisdicció dels cavallers de l'Orde del Temple, al final del segle XII. En base a la seva estratègica situació es consolidà com poble, de tal forma que l'any 1280 esdevenia seu de la sotscomanda més important de la Comanda de Miravet.

A Gandesa i el seu entorn la influència dels templers fou molt favorable. El seu bon govern anava més enllà de la simple recaptació d'impostos i la població es beneficià de tot un seguit d'avantatges que influïren en gran mesura en la seva qualitat de vida.

Set segles després de la desaparició forçada dels templers, a la comarca encara hi ha bona memòria de la seva forma de ser, alhora que son diversos els edificis religiosos bastits per ells que es conserven. Interessants són les ermites de Sant Bartomeu de les Camposines, Sant Joan d'Algars, la Transfiguració del Senyor de Pinyeres, Santa

Magdalena de Berrús i altres bastides amb un mateix patró impulsat pels templers. A totes s'hi pot veure la planta que reflecteix la secció àuria, amb arcs apuntats i lloses situades a saltacavall que cobreixen l'espai, capçaleres planes i campanars de cadireta. Amb tot, l'edifici

Gandesa quedà sota la jurisdicció dels cavallers de l'Orde del Temple al final del segle XII

més notable és l'església arxiprestal de l'Assumpció, la qual, malgrat les modificacions i les mutilacions patides, mostra un art romànic ben singular.

La planta única de l'església templera de Gandesa quedava orientada a l'est; disposava d'una sola nau, la qual quedava tancada per dalt per una volta apuntada, alhora que disposava d'un absis poligonal de set costats. L'absis, avui visible, estava ar-

ticulat per vuit nervis, la majoria sostinguts per columnetes, a excepció de dos que naixen en cul-de-llànties.

Ara per ara, a tocar de l'absis hi destaca un arc triomfal suportat per dues columnes, les quals compten amb capitells decorats amb tiges i raïms, uns elements que recorden la influència templera en la implantació dels aleshores nous conreus de vinya en la comarca.

A l'exterior, la part nord és la que manté tot l'esplendor de l'antic temple romànic, en aquest cas esculpit per la denominada Escola de Lleida. La portada,

emmarcada per un mur coronat per lloses sobreposades les unes a les altres i una cornisa motllurada, té a sota quinze permòdols de variada factura que representen figures i cares, una de les quals sembla la imatge del Bahomet, el diable que els inquisidors relacionaren interessadament amb l'orde del Temple.

A partir de la porta d'entrada s'hi veuen cinc arquivoltes que van de dintre a fora en sentit creixent, sostingudes per les corresponents columnetes, entre mig de les quals hi ha pilars estriats. A sobre de les columnetes i dels pilars hi ha esculpit un fris, on es barregen entrellaçats vegetals i geomètrics combinats amb escenes historiades. Aquestes escenes, un pèl desgarrades, foren bastides per picapedrers andalusins, especialitzats en les formes vegetals però poc experts en reproduir figures humanes.

Les arquivoltes llueixen en primer terme un guardapols guarnit amb temàtica vegetal i tiges perlades. Tot seguit va una ziga-zaga formada per unitats volades. A continuació un torn anellat amb vint-i-un cercols. Al mig de la composició hi van arquets volats, per continuar amb tiges vegetals. Segueix amb un torn nu i una ziga-zaga compacta, per acabar amb les puntes de diamant i un altre entrellaçat de tiges vegetals. Tot plegat resulta esplèndid!